

В. О. Юхимець, Л. В. Ареф'єва, Т. Б. Рагузіна, А. М. Приходько
ТЕХНОЛОГІЯ ПОШУКУ ПАТЕНТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ
З ВИКОРИСТАННЯМ РЕСУРСІВ INTERNET

Інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф.Г. Яновського АМН України

Ефективність науково-дослідних робіт (НДР) значною мірою залежить від належної організації їх планування, зокрема, науково-інформаційного та патентного супроводження цього процесу. Патентна інформація є важливим інструментом розробника для створення нових приладів та технологічних процесів, оскільки являє собою сукупність відомостей про результат науково-дослідної та інших видів творчої діяльності, який заявлений та/або визнаний винаходом, корисною моделлю, промисловим зразком або товарним знаком. Саме такі відомості містяться у патентно-інформаційних ресурсах, основу яких складають патенти на об'єкти промислової власності. Патентно-інформаційні ресурси використовують практично на всіх стадіях планування і виконання НДР для визначення технічного рівня та тенденцій розвитку об'єктів техніки або технологій, їх патентоспроможності, патентної чистоти й конкурентоспроможності, а також інноваційної політики. Інформація, що міститься в описах винаходів, корисних моделей та інших об'єктів, дозволяє заощаджувати значні кошти на проведення науково-дослідних робіт. Окрім того, патентна документація може дати новий імпульс для подальших досліджень. На підставі аналізу патентно-інформаційних ресурсів можна зробити висновок щодо доцільності проведення власних розробок, купівлі ліцензії або шляхів обходу патентів конкуруючих фірм. Динаміка патентування за визначеною тематикою дозволяє оцінити, стабільна чи змінюється конкретна область знань [1].

Юридичний статус патентних документів зумовлює випередження появи інформації про винаходи (корисні моделі) на 3–5 років порівняно з іншими джерелами інформації, оскільки за законами більшості держав світу ці об'єкти визнаються новими, якщо вони не є частиною рівня техніки, який включає відомості, що стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до патентного відомства [3]. Окрім того, патентні документи мають стандартну структуру, що полегшує доступ до тих чи інших відомостей про винаходи; користування рефератами описів винаходів, що публікуються в бюлетенях патентних відомств, дозволяє заощаджувати час при первинному ознайомленні з інформацією в конкретній галузі техніки; за допомогою класифікаційних індексів можливо проводити пошук інформації про винаходи, що відносяться до визначеної галузі науки чи техніки; наявність в описах патентів на винаходи даних про заявника, патентовласника та винахідників допомагає з'ясувати можливість використання даного винаходу. Можливо також визначити які країни та фірми найбільш активні в тій чи іншій галузі науки та техніки, виявити конкурентів, визначити їх технічну політику на ринку даної країни тощо [4]. Інформація, яка міститься в описах, є на 70–85 % унікальною. На 100 % унікальними є повідомлення в офіційних патентних бюлетенях про ліцензійні договори та договори про передачу права на охоронні документи, зміни у правовому статусі об'єктів промислової власності, зміни адрес та прізвищ власників охоронних документів [3].

На сьогодні необхідність підвищення ефективності доступу до джерел патентної інформації викликана значним підвищенням патентно-інформаційного потоку, ускладненням його структури, появою нових джерел інформації. Уміння орієнтуватися в потоці патентної інформації відкриває додаткові можливості для спеціалістів організацій, які беруть участь у створенні та освоєнні нової техніки та технологій. Звертання до випереджальних документальних джерел підвищує оперативність інформування розробників про винаходи поточної реєстрації, тому інформаційне забезпечення патентних досліджень, в основу яких покладено вивчення патентної та іншої науково-технічної інформації, неможливе без застосування нових інформаційних технологій, створених патентними відомствами та інформаційними центрами провідних держав світу. Використання глобальної інформаційної мережі Internet вже сьогодні дозволяє отримати доступ до значних за обсягом інформації ресурсів у сфері охорони промислової власності [3].

З метою задоволення потреб вітчизняних і зарубіжних споживачів патентної інформації та на виконання Указу Президента України "Про додаткові заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні" від 27.04.2001 р. №285/2001 і "Програми розвитку державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні на 2001–2004 роки" в Укрпатенті (www.sdip.gov.ua) створені та введені в дію у середовищі Інтернет (www.ukrpatent.org) інтерактивні бази даних (БД) "Винаходи в Україні", "Знаки для товарів і послуг, зареєстровані в Україні" та "Промислові зразки, зареєстровані в Україні".

Наявність цих баз даних забезпечує оперативний інтерактивний доступ через всесвітню глобальну мережу Інтернет до трьох основних патентно-інформаційних ресурсів України.

У спеціалізованій БД "Винаходи в Україні" накопичуються вичерпні відомості про патенти, зареєстровані в Україні, а саме: бібліографічні дані, реферати, формули та описи винаходів. При цьому бібліографічні дані та зміст реферату в базі даних можуть бути представлені трьома мовами: українською, англійською та російською. Формули та описи винаходів подаються тільки мовами оригіналу.

Оперативний пошук інформації у спеціалізованій БД "Винаходи в Україні" здійснюється за допомогою механізму пошукової системи, який за запитом користувача реалізує такі види пошуку: предметний (тематичний) пошук; іменний пошук; нумераційний пошук; пошук за ключовими словами; в назві, тексті реферату та повному тексті опису. Розроблене для цієї бази даних програмне забезпечення дає можливість користувачу правильно формулювати запит, здійснювати пошук за цим запитом, відображати та роздруковувати знайдені документи.

Станом на кінець грудня 2002 року в цю базу даних завантажена така інформація: бібліографічні дані і формули винаходів до патентів, зареєстрованих у 1993–1999 роках; бібліографічні дані, формули винаходів та описи винаходів до патентів, зареєстрованих у 2000 і 2001 роках;

бібліографічні дані й реферати винаходів, формули винаходів та описи винаходів до патентів, зареєстрованих у 2002 році. Загалом, станом на березень 2004 року до спеціалізованої БД "Винаходи в Україні" занесені відповідні відомості про більше ніж 65500 патентів на винаходи, зареєстровані в Україні [6].

З метою одержання патентної інформації щодо нових продуктів (пристроїв, речовин тощо) та технологій у медицині можна звернутися на веб-сайт Державної наукової медичної бібліотеки МОЗ України (www.library.gov.ua) у розділ "Каталог" (База описів до патентів на винаходи України) [7].

Через адресу веб-сайту національного патентного відомства Російської Федерації — Федерального інституту промислової власності Російського агентства по патентам та товарним знакам (www.fips.ru/rospatent/index.htm), розділ "Пошукова система — Послуги" можна отримати доступ до баз даних, створених на основі офіційної інформації Роспатенту, а саме:

- доступ до платних повнотекстових БД по винаходах (RUPAT), ретроспективній БД Російських патентних документів 1924–1993 рр. (RUPAT OLD), реферативній БД корисних моделей (RUABU1);

- доступ до безкоштовних БД (пароль guest): рефератів російських патентних документів російською (RUABRU) та англійською (RUABEN) мовами з 1994 р.; повних текстів російських патентних документів з останнього бюлетеня (RUPAT NEW); формул корисних моделей з останнього бюлетеня (RUABU1 NEW); Міжнародної патентної класифікації (IPC6, IPC 7) [8].

На цьому сайті представлений розділ, що містить інформацію та посилання на закордонні БД патентних відомств світу, доступ до яких можливий через Internet, а саме:

- Сполучених Штатів Америки (www.uspto.gov), де пропонується доступ до повнотекстової БД патентів з 1976 року, реферативної БД патентів з 1976 року і БД товарних знаків. Можливий пошук за бібліографічними даними та текстом документа, а також перегляд факсимільних списків сторінок знайдених документів у графічному форматі;

- Японії (www.ipdl.jpo.go.jp/homepage.ipdl), де пропонується доступ до реферативної патентної БД (PAJ) з 1993 року (PN 05000001-11299300) та БД товарних знаків англійською мовою. Можливий пошук за бібліографічними даними й текстом реферату;

- сайту Європейської патентної організації (www.european-patent-office.org/index.en.php), що надає доступ до БД Європейського патентного відомства, яка містить інформацію про патентні документи: Європейської патентної організації (EPO), Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), патентних відомств Франції, Німеччини, Швейцарії, США, Японії, Великої Британії та інших країн, а також до бібліографічних БД патентних документів 47 національних та 3 регіональних патентних відомств, включаючи РФ, ряд країн СНД та Євразійського патентного відомства;

- через сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності (www.wipo.int) можна провести пошук патентних документів Японії, Канади, США, Франції, Європейської патентної організації, країн Латинської Америки та заявок РСТ [9].

Через пошуковий сервер Європейського патентного відомства (ep.espacenet.com) можна вийти на веб-

сторінки національних патентних відомств провідних країн світу, які мають власні пошукові сервери: Німеччини (de.espacenet.com), Франції (fr.espacenet.com), Швейцарії (ch.espacenet.com), Великої Британії (gb.espacenet.com) та інших країн.

Для пошуку патентної документації можна використовувати інформацію, яка розміщена на сайтах комерційних інформаційно-пошукових систем. Безкоштовний доступ до значної кількості описів патентів (2 мільйони, починаючи з 1971 р.) США, Японії, Європейського патентного відомства тощо забезпечує патентний сервер IBM Intellectual property Network (IPN) — www.ibm.com/patents. Інформаційно-пошукова система IBM Questel-orbit (www.questel.orbit.com/index.htm) пропонує доступ до 37 патентних БД, 19 БД по товарних знаках і 25 науково-технічних БД [9]. Фірма Derwent (www.derwent.com) є світовим лідером у виробництві патентних і науково-технічних БД. БД WPI (World Patent index) містить документи по фармацевтиці з 1963 р., сільському господарству та ветеринарії з 1965 р., хімії з 1970 р. й по всіх інших галузях з 1974 р. У БД представлені патенти і заявки 40 країн світу. Фірма MicroPatent (www.micropat.com) також спеціалізується на патентній інформації, частина інформації надається безкоштовно [2].

Багато розділів на сайті інформаційного агентства SciWeb (www.sciweb.com), що стосуються біології, біотехнології та медицини, мають вільний доступ. У розділі Life Science Patents (www.sciweb.com/patents/patents_update.html) можна знайти усі патенти США, які були видані з листопада 1996 р. [5].

Окрім Internet можна використати спеціалізовану глобальну мережу STN International (www.fiz-karlsruhe.de/home.html), що організована на основі трьох міжнародних наукових центрів FIZ Karlsruhe (Німеччина), Chemical Abstract Service (США) і JICST (Японія), які з'єднані між собою високошвидкісними каналами супутникового та кабельного зв'язку. Ця мережа функціонує понад 10 років та надає для використання близько 200 БД, серед яких патентна документація 55 країн світу (23 мільйони патентних документів) [2].

Інформація в глобальній мережі Internet не є усталею, але сподіваємось, що наведені у статті відомості будуть корисними для спеціалістів, які займаються науково-дослідною роботою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашихин А., Смирнов Ю. Совершенствование обеспечения разработчиков патентно-информационными ресурсами // Интеллектуальная собственность. — 2004. — № 1. — С. 48–53.
2. Інформаційні і патентні дослідження на етапах планування і виконання науково-дослідних робіт з проблем медицини: Метод. рекомендації / Український центр наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи. — Київ, 1999. — 23 с.
3. Патентні дослідження: Метод. рекомендації / Державне патентне відомство України. — Київ, 1999. — 262 с.
4. Скорняков Э. П. Информационное обеспечение патентных исследований. — М.: ВНИИПИ, 1990. — 74 с.
5. Березовская И., Берченко Н. Патентная информация ON-LINE // Мир Internet. — 1999. — № 5 (32). [WWW document]. URL <http://www.iworld.ru/magazine/index.phtml>.
6. [WWW document]. URL <http://www.sdip.gov.ua/ukr/information/publicom/baza/>.
7. [WWW document]. URL <http://www.library.gov.ua>.
8. [WWW document]. URL <http://www.fips.ru/izdan/g4.htm> (14.01.04).
9. [WWW document]. URL <http://www.fips.ru/russite/search/worlddb.htm> (25.11.03).